

Dabas lieguma „Stompaku purvi”

dabas aizsardzības plāna

precizētā tūrisma infrastruktūra

atbilstoši VARAM publiskajam iepirkumam „2007. - 2013. gada finanšu plānošanas perioda Ierobežotas atlases 3.5.1.3. aktivitātes „Infrastruktūras izveide *Natura 2000* teritorijās” intensīvi apmeklētu *Natura 2000* teritoriju ar tūrisma attīstības potenciālu precizētajā sarakstā iekļauto teritoriju dabas aizsardzības plānu kartogrāfiskā materiāla precizēšana aktivitātes ieviešanas paātrināšanai”

Līguma Nr: 47/70.05., 02.11.2011.

**Izpildītājs: SIA „Estonian, Latvian & Lithuanian Environment”
sadarbībā ar Latvijas Dabas fondu**

Projekta vadītāja: Gundega Freimane

2011. gada decembris

Kopsavilkums

Projekta ietvaros tika izvērtēta paredzētā tūrisma infrastruktūra deviņu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānos: Krustkalnu dabas rezervāts, Teiču dabas rezervāts, Ķemeru Nacionālais parks, Gaujas Nacionālais parks, dabas liegums „Mežmuižas avoti”, dabas liegums „Sedas purvs”, **dabas liegums „Stompaku purvi”**, dabas parks „Abavas senleja”, dabas parks „Embūte”.

Dabas aizsardzības plānu izvērtējumā tika analizētas plānotās tūrisma infrastruktūras būvniecības iespējas, ņemot vērā tūrisma infrastruktūras izvietojumam nepieciešamās zemes īpašumtiesības, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas zonējumu, infrastruktūras tehniskos parametrus, kā arī atbilstību tūrisma plūsmu galvenajiem virzieniem un ES nozīmes sugu un biotopu atrašanās vietām.

Saskaņā ar veiktās analīzes rezultātiem, ir sagatavoti priekšlikumi tūrisma infrastruktūras izvietojuma precizēšanai, kā arī tūrisma infrastruktūras izvietojuma precizētās kartes.

Pēc saskaņošanas atbilstošajās pašvaldībās un apstiprināšanas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā, sagatavotos tūrisma infrastruktūras precizējumus paredzēts pievienot spēkā esošajam dabas aizsardzības plānam.

Dabas liegums „Stompaku purvi”

Teritorijas atbildīgais eksperts - Vija Kreile, sertifikāta Nr. 021, specializācija - vaskulārie augi, meži un virsāji, purvi, zālāji, stāvoši un tekoši saldūdeņi.

Kartogrāfs – Anete Pošiva

Ekspertu komisija:

Valda Baroniņa-	sertifikāta Nr.001	Specializācija– vaskulārie augi, meži un virsāji, purvi, zālāji, stāvoši un tekoši saldūdeņi, , alas, atsegumi un kritenes
Lelde Eņģele-	sertifikāta Nr.018	Specializācija– vaskulārie augi, meži un virsāji, purvi, zālāji, stāvoši un tekoši saldūdeņi, jūras piekraste, alas, atsegumi un kritenes
Liene Auniņa-	sertifikāta Nr.011	Specializācija– vaskulārie augi, meži un virsāji, purvi, zālāji, stāvoši un tekoši saldūdeņi, jūras piekraste, alas, atsegumi un kritenes
Aivars Petriņš-	sertifikāta Nr.041	Specializācija - meži un virsāji, putni
Jānis Ķuze-	sertifikāta Nr.028	Specializācija – putni
Baiba Strazdiņa-		Tūrisma eksperte

Saturs

Ievads.....	4
1. Esošā apmeklējuma novērtējums	4
2. Esošie infrastruktūras objekti dabas lieguma pierobežā.....	5
3. Dabas vērtības un tās ietekmējošie faktori	6
3.1. Biotopi	6
3.2. Sugas.....	7
4. Vēsturiskais mantojums.....	7
5. Dabas lieguma funkcionālais zonējums, pieļaujamās un aizliegtās darbības.....	8
6. Nepieciešamie infrastruktūras objekti	8
6.1. Speciālās informatīvās zīmes	9
6.1.1. <i>Esošā situācija</i>	9
6.1.2. <i>Nepieciešamā infrastruktūra</i>	9
6.2. Nacionālo partizānu taka ar dabas takas elementiem	10
6.2.1. <i>Esošā situācija</i>	10
6.2.2. <i>Nepieciešamā infrastruktūra</i>	13
7. Citi ieteiktie infrastruktūras objekti	15
7.1. Taka ar koka segumu uz padomju (“sarkano”) partizānu piemiņas vietu	15
7.2. Cilpveida taka, kas savieno abas partizānu nometnes	17
7.3. Skatu tornis vai platforma	17
7.4. Koka laipas un baļķu tilts	17
8. Prasības infrastruktūras ierīkošanas darbos	17
Izmantotā informācija.....	18

Pielikumi

1. Speciālās informatīvās zīmes (karte)
2. Aizsargājамie biotopi un sugas (karte)
3. Esošie un plānotie infrastruktūras objekti (karte)
4. Esošo un plānoto infrastruktūras objektu saraksts

Ievads

Dabas liegums „Stompaku purvi” izveidots, lai nodrošinātu aizsardzību Latvijas un Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamiem purvu un mežu biotopiem (tai skaitā neskarti augstie purvi, pārejas purvi un slīkšņas, purvaini meži) un īpaši aizsargājamām sugām, īpaši putnu sugām (tai skaitā mednis, bikšainais apogs, trīspirkstu dzenis, baltmugurdzenis). Ar 2005. gada 15. septembra grozījumiem likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” dabas liegums „Stompaku purvi” apstiprināts par *NATURA* 2000 vietu. Dabas lieguma platība ir 3885 hektāri. Teritoriju apsaimnieko AS „Latvijas valsts meži” un 13 privātīpašnieki.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts 2005.gadā laika periodam no 2005. līdz 2015.gadam teritorijai 3011 ha platībā. Plānā ietverts arī blakus esošo bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgo teritoriju aizsardzības pamatojums. MK noteikumi Nr.1315 “Dabas lieguma "Stompaku purvi" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” apstiprināti 2009.gada 10.novembrī. 2011.gada 25.janvārī veiktas dabas lieguma robežu izmaiņas, nosakot dabas lieguma teritoriju 3885ha platībā un izdarot grozījumus gan šajos noteikumos, gan 1999.gada 15.jūnija MK noteikumos Nr.212 „Par dabas liegumiem”.

Tūrisma infrastruktūras objektu izvietojuma pamatošanai analizēts Dabas aizsardzības plāna teksts, kartogrāfiskais pielikums, sanāksmju protokoli, Individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

Viedokļus un ierosinājumus par infrastruktūru 2011.gada novembrī izteikuši teritorijas apsaimniekotāji un pašvaldība (Maija Ārente, Diāna Marga, Andris Duļbinskis, Ieva Rove, Uģis Bergmanis Valda Brice, Aldis Pušpurs), Dabas aizsardzības pārvaldes Latgales reģionālā administrācija. Infrastruktūras objekti apmeklēti dabā 2011.gada 9. un 18.novembrī, piedalījās Vija Kreile, Diāna Marga, Valda Brice.

Infrastruktūras izveides mērķis ir mazināt riskus dabas lieguma vērtību saglabāšanai, mazināt ietekmi uz vidi, un iespējami skaidrāk norādīt apmeklētāju uzturēšanās un atpūtas iespējas dabas lieguma teritorijā.

1. Esošā apmeklējuma novērtējums

Dabas liegumam var piekļūt no ziemeļu puses pa reģionālo autoceļu P35 Gulbene-Balvi-Vīļaka-Krievijas robeža, no dienvidu puses - pa reģionālo autoceļu P46 Dubļeva-Cērpene. Rietumos un austrumos gar dabas lieguma robežām, kā arī cauri mežam starp Stompaku un Mūrnieku purviem ir meža autoceļi, pa kuriem pārvietojas gan meža izstrādātāji, gan ogotāji. Dabas lieguma apmeklējuma galvenie mērķi ir ogošana un sēņošana, partizānu piemiņas vietu apmeklējumi un medības.

Salīdzinoši lielāks apmeklējums vērojams rudenī, kad plaši izplatīta ir ogu lasīšana. Ogošana vietām ietekmē teritorijas dabas vērtības. Cilvēki izmanto dažas takas, kuras nav nostiprinātas. Ogu lasīšanas sezonā tās tiek izbradātas un gada laikā nespēj atjaunoties. Purvā un tā apkārtnes grāvjos vietējie iedzīvotāji iegūst sfagnus ēku izolēšanas vajadzībām. Sfagnu ieguve nav plaša un iegūtie apjomi ir nelieli. Dabas lieguma teritoriju apmēdī ļoti reti, jo tā ir pārāk slapja. Nošautos dzīvniekus reizēm nav iespējams purvā atrast un iznest. (Dabas aizsardzības plāns, 2006).

Dabas lieguma teritorijā nav izplatītas ar tūrisma saistītas aktivitātes. Dažas reizes gadā nacionālo partizānu piemiņas vietu apmeklē apvienības “Daugavas Vanagi” pārstāvji, Latvijas bruņoto spēku pārstāvji un citi interesenti. Pašreiz būtiska negatīva ietekme no teritorijas apmeklēšanas nav novērota. Tomēr nacionālo partizānu apmetnes-piemiņas

vieta ir ļoti eitroficējusies. Iespējama pārāk liela slodze partizānu takas apkārtnē. (Dabas aizsardzības plāns, 2006)

Pēc Viļakas un Balvu novadu pašvaldību un teritorijas apsaimniekotāju AS „Latvijas valsts meži” informācijas, situācija 2011.gadā nav būtiski mainījies. Visvairāk dabas lieguma purvus un mežus no jūlija līdz vēlam rudenim apmeklē ogotāji, kas lasa mellenes, brūklenes, dzērvenes, un izmanto esošās partizānu takas, kā arī iestaigājuši takas no meža ceļiem līdz purvam. Apmeklētāji atstāj atkritumus, palielina ugunsgrēku izcelšanās iespēju.

Pavasara-vasaras sezonā apmeklētāji ir dažādi interesenti (skolēnu, jaunsargu grupas, Meža dienu pasākuma apmeklētāji). Nacionālo partizānu mītnes apmeklējums un nakšņošana purvā ietverta arī vasaras nometņu programmās. Nacionālo partizānu piemiņas vietas apmeklētāju vidū nereti ir veci cilvēki. Padomju („sarkano”) partizānu piemiņas vieta bieži tika apmeklēta padomju laikā, tagad cauri tai iet tikai ogotāji. Tā kā pašvaldībā vai citā institūcijā nav jāpiesaka apmeklējumi dabas liegumā, pašvaldība nevar novērtēt precīzu apmeklētāju skaitu sezonā (Viļakas novada pašvaldības informācija).

2. Esošie infrastruktūras objekti dabas lieguma pierobežā

Autoceļa P35 Gulbene-Balvi-Viļaka-Krievijas robeža labajā pusē pret Stompaku purvu 2011.gada augustā uzstādīts **piemineklis nacionālajiem partizāniem** (1.att.). Vieta ir uz privāta zemes īpašuma, sakopta un tīra. Pieminekļa uzstādīšana daļēji var novirzīt plūsmu, samazinot to cilvēku skaitu, kas ies uz partizānu nometni. Viļakas novada pašvaldībai pašlaik nav nekādu tālāku ieceru attiecībā uz pieminekļa apkārtni.

Autoceļa P35 Gulbene-Balvi-Viļaka-Krievijas robeža kreisajā pusē, iepretī ceļam, kas ved uz Stompaku purvu, ir jau ilgstoši izmantota **atpūtas vieta** - asfaltēts stāvlaukums, nojume, tualete, galds un soli. Atpūtas vietā nav atkritumu tvertnes, bet ir daudz atkritumu. Vieta tiek uzkopta vairākas reizes gadā, kad pašvaldība rīko talkas. No šīs vietas nav nekādas norādes uz dabas liegumu un partizānu takām.

Kopš dabas aizsardzības plāna izstrādes pieļaujamajās vietās dabas liegumā, kā arī pierobežā ir veikta AS „Latvijas valsts meži” **meža autoceļu** rekonstrukcija. Izveidotas **automašīnu apgrīšanās vietas un caurtekas**. Ārpus dabas lieguma, tieši pie robežas, 2010.gadā izbūvēts autobusu apgrīšanās laukums aptuveni 400m² platībā.

Kvartālstīgu 191/192/202/203 krustojumā ir **atpūtas vieta** – galds un 2 soli (2.att.). Tā ierīkota pirms dabas lieguma robežu izmaiņām, bet pašlaik atrodas dabas liegumā, tieši pie robežas. Vieta ir maz apmeklēta, tikai cauri braucot, tomēr atkritumi ir atstāti.

1.att. Piemineklis nacionālajiem partizāniem šosejas Balvi-Viļaka labajā pusē pie Stompakiem

2.att. Esoša atpūtas vieta kvartālstīgu 191/192/202/203 krustojumā – galds un 2 soli.

3. Dabas vērtības un tās ietekmējošie faktori

3.1. Biotopi

Dabas lieguma teritoriju veido Stompaku un Mūrnieku purvi, kurus ietver meža joslas. Galvenās teritorijas dabas vērtības ir pārmitrie biotopi, kas rada dzīvotni Latvijā un Eiropā retām un aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām. 2287ha jeb 76% no visas dabas lieguma platības (2005.gadā tā bija 3011ha) aizņem Eiropas Savienības nozīmes aizsargājami biotopi (1.tabula). Šie biotopi kopumā ir tipiski, labi saglabājušies. Kopā konstatēti 135,4 ha dabisko meža biotopu vai potenciālo dabiska meža biotopu, kas sastāda 4% no teritorijas mežu kopplatības. Aizsargājamo biotopu daudzveidība salīdzinoši lielās platībās liecina par teritorijas bioloģisko daudzveidību un kvalitāti ne vien konkrētajā vietā, bet visā reģionā, ko apstiprina informācija par pārējām reģionā esošajām Natura 2000 vietām. (Dabas aizsardzības plāns, 2006)

1. tabula

Eiropā aizsargājami biotopi dabas liegumā "Stompaku purvi"

(Avots: Dabas aizsardzības plāns, 2006)

biotopa nosaukums	biotopa kods	platība, ha	platība, %
Neskarti augstie purvi	7110*	1465	48,7
Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās	7120	210	7
Pārejas purvi un slīkšņas	7140	171	5,7
Purvaini meži	91D0*	335	11,1
Boreālie meži	9010*	106	3,5
	kopā	2287	76

Klajš un līdzens augstais purvs bez izteiktiem ciņiem ir Mūrnieku (Lielā) purva dienvidu un centrālajā daļā, atsevišķi klajumi - Mūrnieku purva malās un Stompaku purvā. Pārejas purva biotopi sastopami šaurās joslās gar purva malām un purva salām, kā arī lielākās platībās Mūrnieku purva dienvidu daļā un Stompaku purva centrālajā daļā.

Teritorijā galvenokārt sastopami vēsturiski degšanai pakļautie meža augšanas apstākļu tipi, kas vienlaicīgi ir tipiski Latvijas austrumu daļas boreālo mežu paraugi. Meži visā teritorijā ir deguši pirms ~100 gadiem, par ko liecina visā teritorijā sastopamie apdegušie priežu celmi un arī atsevišķas priedes ar deguma rētām. Priedes ar deguma rētām ir satopamas visā teritorijā, bet tās atrodas pārsvarā nelielā grupās vai izklaidus, kas liecina, ka pēc deguma ir veiktas plašas kailcirtes.

Izveidojot tūrisma infrastruktūru lieguma teritorijā, palielināsies antropogēnā slodze uz purvu un mežu, piesārņojuma ar sadzīves atkritumiem draudi, dabisko meža struktūru izjaukšana (kritalu, sausokņu izvākšana) infrastruktūras objektu tuvumā, ugunsbīstamība. (Dabas aizsardzības plāns, 2006)

3.2. Sugas

Putni. Kopumā dabas liegumā dažādos laika periodos ir konstatētas 24 Latvijā un Eiropā retas un aizsargājamas putnu sugas. Teritorijas atlikušās vecākās mežaudzes ir sevišķi piemērotas dzilnu un dzeņu sugām, tai skaitā īpaši aizsargājamajām – trīspirkstu un baltmugurdzenim, kā arī mežzirbei un urālpūcei, apodziņam, bikšainajam apogam un citām. Dabas lieguma "Stompaku purvi" teritorijā pašlaik ir izveidoti deviņi īpaši aizsargājamo putnu sugu mikroliegumi: baltmugurdzenim, melnajam stārķim, klinšu ērglim, seši mikroliegumi medņa aizsardzības nodrošināšanai ar buferzonām. (Dabas aizsardzības plāns, 2006).

Dabas liegums ir viena no piecām teritorijām Latvijā, kur dzīvo klinšu ērglis. Suga ir ļoti jutīga, un taku tās ligzdas tuvumā veidot nav vēlams. (A.Petriņš, dabas aizsardzības plāna 1.uzraudzības grupas sanāksme, protokols). Klinšu ērglis Mūrnieku purvā ligzdoja vecās ligzdas vietā mākslīgajā ligzdā vēl 2006.gadā. Vēl viena mākslīgā ligzda Mūrnieku purvā ir uzstādīta 2010.gadā. Piemērotos kokos Stompaku purvā 3 mākslīgās ligzdas klinšu ērglim paredzēts uzbūvēt AS „Latvijas valsts meži” Ziemeļlatgales mežsaimniecības 2012.gada plānā. (U.Bergmanis, pers.kom.)

Vaskulārie augi. Dabas liegumā konstatētas astoņas Latvijā īpaši aizsargājamas vaskulāro augu sugas. Pārejas purvos sastopamas bagātīgas mellenāju kārkla *Salix myrtilloides* audzes. Mellenāju kārkls ir boreāla suga, kas aug kopā ar sfagniem, dzērvenēm, niedrēm, pūkaugļu grīslī, trejlapu puplaksi, andromedu. Mežos nereti sastopams gada staipeknis, konstatētas četras dzegužpirkstīšu sugas un naktsvijole. Retajām un īpaši aizsargājamām sugām pašreiz dabas liegumā ir piemēroti ekoloģiskie apstākļi – mitruma režīms un dzīvotnes stāvoklis. (Dabas aizsardzības plāns, 2006).

Bezmugurkaulnieki. Pavisam dabas liegumā konstatētas 5 aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas un vārpstiņgliemežu dzimta. Divpadsmit vārpstiņgliemežu dzimtas *Clausilidae* sugas iekļautas Latvijas Sarkanās Grāmatas 3. kategorijā un MK noteikumos Nr.396 (14.11.2000) par īpaši aizsargājamo sugu sarakstu. Vienai vārpstiņgliemežu sugai ir veidojami mikroliegumi. Visas Latvijā sastopamās vārpstiņgliemežu sugas, izņemot *Cochlodina laminata*, ir mežaudžu atslēgas biotopu indikatorsugas. Dabas aizsardzības plānā aprakstīti tikai bezmugurkaulnieku aizsardzībai nepieciešamie saimnieciskās darbības ierobežojumi mežaudzēs un norādīts, ka nav vajadzīgs speciāls režīms priežu sveķotājkoksngrauža atradnei.

4. Vēsturiskais mantojums

Nacionālo partizānu darbība. Stompaku purvā uz salām atrodas lielākā nacionālo partizānu grupējuma piemiņas vieta Latvijā un Baltijā. Stompaku purva nacionālo partizānu apmetnes vieta "Saliņu mītnes" iekārtota 1944. gada beigās. Pavisam apmetnes pastāvēšanas laikā uzbūvēti un iekārtoti 24 bunkuri, apmēram 1,5m dziļi, pārklāti ar kokiem, apmesti ar sūnām un zemi. Bunkuru stūros bija krāsnis un plītis, gar sienām divstāvēgas guļamlāviņas. Bija arī staļļi 30 zirgiem. Salās atradās slimnīca un kapi, vienā bunkurā izveidoja un iesvētīja baznīcu. Līdz 1945.gada martam apmetnē dzīvoja aptuveni 400 cilvēku - partizāni, arī sievietes ar bērniem un veci cilvēki. Apmetne bija stingri apsargāta, veidoti gan slēpņi, gan ierakumi, gan nocietinājumi vairākās līnijās apkārt apmetnes centram. Stompaku kauja notika 1945. gada 2.-3. martā, kad nometni aplenca LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēks, un vairāk nekā 300 karotspējīgie nometnes iemītnieki atvairīja uzbrukumus. Kaujā partizāni zaudēja 19 kritušos, bija ievainotie. 3. martā, pēc kaujas, partizāni pameta apmetni un sadalījās visā

Ziemeļlatgalē, lai turpinātu cīņas jau mazākās vienībās (Greizis, 2001, Barkovskis, 2002).

Padomju („sarkano”) partizānu darbība. Meža pussalā Stompaku purva dienvidaustrumu malā no 1943. g. septembra līdz 1944. gada martam atradās 1. Latviešu partizānu brigādes 2. vienības 1. nometne. (Dabas aizsardzības plāns, 2006). Par šo nometni trūkst publicētas informācijas.

5. Dabas lieguma funkcionālais zonējums, pieļaujamās un aizliegtās darbības

Dabas lieguma "Stompaku purvi" individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību nosaka 10.11.2009. MK noteikumi Nr.1315 "Dabas lieguma "Stompaku purvi" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" (grozījumi 25.01.2011.).

Saskaņā ar šo noteikumu 3. punktu dabas liegumā ir noteiktas šādas funkcionālās zonas: 3.1. regulējamā režīma zona; 3.2. dabas lieguma zona. Regulējamā režīma zona ir izveidota, lai nodrošinātu labvēlīgus apstākļus īpaši aizsargājamo sugu (īpaši putnu, bezmugurkaulnieku un augu) un biotopu, kā arī purvu mežaino salu saglabāšanai un ilglaicīgai pastāvēšanai. Dabas lieguma zona ir izveidota, lai nodrošinātu labvēlīgus apstākļus īpaši aizsargājamo sugu un biotopu (tai skaitā neskarti augstie purvi, pārejas purvi un slīkšņas) saglabāšanai un samazinātu ārpus dabas lieguma teritorijas notiekošās saimnieciskās darbības ietekmi uz regulējamā režīma zonas teritorijām.

Saskaņā ar noteikumu 8.11.punktu visā dabas lieguma teritorijā aizliegts ierīkot nometnes un celt teltis.

Saskaņā ar noteikumu 9.punktu visā dabas lieguma teritorijā bez Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas aizliegts: 9.2. organizēt brīvā dabā publiskus pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 60 cilvēku; 9.3. ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus, izņemot šo noteikumu 1.pielikumā norādītās takas ar koka segumu, laipas un atpūtas vietas.

6. Nepieciešamie infrastruktūras objekti

Dabas aizsardzības plānā un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pielikumā paredzēta vēstures un dabas izziņas infrastruktūras objektu ierīkošana dabas lieguma Stompaku purva daļā, Viļakas novada teritorijā. Objektu vietas pieejamas pa reģionālo autoceļu P35 Gulbene-Balvi-Viļaka-Krievijas robeža un meža autoceļiem no ziemeļaustrumu puses. Kopš dabas aizsardzības plāna izstrādes dabas lieguma teritorijā nav iekārtots neviens infrastruktūras objekts. Ir veikta meža autoceļu rekonstrukcija pieļaujamās vietās un uzstādītas robežzīmes dabas lieguma ziemeļu pusē.

Lai īstenotu dabas lieguma izveidošanas mērķi - nodrošinātu aizsardzību Latvijas un Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamiem purvu un mežu biotopiem un īpaši aizsargājamām sugām, īpaši putnu sugām, kā arī ievērotu teritorijas vēsturisko nozīmi, izvēlēta atbilstoša infrastruktūra. Pēc Dabas aizsardzības plāna un Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu analīzes, teritorijas apsaimniekotāju un pašvaldības informācijas un ekspertu komisijas atzinuma, dabas liegumā „Stompaku purvi” pašlaik nepieciešamas divas infrastruktūras objektu grupas:

- 1) speciālās informatīvās zīmes,
- 2) nacionālo partizānu taka ar dabas takas elementiem.

6.1. Speciālās informatīvās zīmes

6.1.1. Esošā situācija

Dabas aizsardzības plānā paredzēts pie dabas lieguma robežām uzstādīt vismaz 14 speciālās informatīvās zīmes un 7.1. pielikumā norādītas vietas, kur tās uzstādīt. Tā kā kopš plāna izstrādes mainījušās dabas lieguma robežas un rekonstruēti meža autoceļi, vairākas paredzētās zīmju uzstādīšanas vietas pašlaik nav aktuālas. Robeža ir sarežģīta – pavisam 154 robežpunkti. Kaut gan robežas liela daļa iet pa mežu, arī pie ceļiem nav labi pamanāmas informācijas par to, ka teritorija ir īpaši aizsargājama. Pēc meža autoceļu rekonstrukcijas un robežu izmaiņām nav skaidri saprotams, kur ir dabas liegums, jo vietām tas ir ceļa abās pusēs, vietām – tikai vienā. Dabā konstatētas 4 zīmes, trīs no tām ir uz maziem koka stabiņiem, viena – uz bērza (3. un 4.att.). Zīmes uz stabiņiem garā zālē un krūmos ir slikti redzamas. Arī krāsa ir nedaudz noberzta. 5 vietās zīmes nav konstatētas, pārējās vietas dabas lieguma dienvidu pusē nav pārbaudītas.

3.att. Speciālā informatīvā zīme
97.robežpunktā

4.att. Speciālā informatīvā zīme 152.robežpunktā

6.1.2. Nepieciešamā infrastruktūra

Speciālās informatīvās zīmes ar ozollapas piktogrammu nepieciešams uzstādīt vismaz 22 vietās (2.tabula, 1.pielikums). Ņemot vērā, ka ceļu un grāvju malās aug krūmi un augsti lakstaugi, zīmēm jābūt uz stabiem vismaz 1,5m augstumā virs zemes. Esošās zīmes vēlams nomainīt ar lielākām. Ieteicamais zīmes izmērs – 300 x 300 mm. Pie zīmēm var piestiprināt uzrakstu „Dabas liegums” vai „Dabas liegums „Stompaku purvi””.

Ieteicamais speciālo informatīvo zīmju izvietojums

Tuvākā robežpunkta Nr. (MK not. Nr.212 „Par dabas liegumiem”)	Zīme jāuzstāda vai jāatjauno (precizētā zīmes vieta)		Piezīmes
	X	Y	
starp 4. un 5.	713029	339301	ir, slikti redzama
starp 4. un 5.	713065	339310	nav
13.	713016	337587	nav
13.	713048	337597	nav
30.	710717	335222	nav
30.	710746	335201	nav
38.	713175	334581	nav
39.	713246	332923	nav
55.	710936	329694	
56.	710412	329535	
69.	708112	329511	
78.	706830	330871	
80.	706896	332169	
81.	707162	332493	
87.	707958	332967	
89.	708804	333385	
96.	708953	335149	ir (pie bērza)
96.	708942	335116	
98.	708870	336695	nav
149.	711203	339757	
152.	712011	340080	ir, slikti redzama
153.	712319	340220	ir

6.2. Nacionālo partizānu taka ar dabas takas elementiem**6.2.1. Esošā situācija**

Nacionālo partizānu taka atrodas 1,5 km no autoceļa P35 Gulbene-Balvi-Viļaka-Krievijas robeža, AS „Latvijas valsts meži” 144. un 145.kv., dabas lieguma regulējamā režīma zonā, kadastra Nr.38780130047.

Nacionālo partizānu apmetnes vieta ir vēsturiski nozīmīgs apmeklējumu objekts. Dabas aizsardzības plānā un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pielikumā plānotais takas sākums iezīmēts no meža autoceļa un kvartālstīgas krustojuma pa jaunu vietu caur mežu no 145.kvartāla ziemeļaustrumu stūra uz dienvidrietumiem. Dabā tur takas nav, ir vecas treilēšanas ceļu vietas. Nevieni no aptaujātajiem pašvaldības un AS „Latvijas valsts meži” pārstāvjiem neatzina par lietderīgu veidot jaunu takas posmu. Saskaņā ar dabas aizsardzības plānu un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pielikumu pie dabas lieguma robežas šajā vietā 2010.gadā izveidots laukums 20x20m, ko norobežo grāvji (5.att.). Laukums atrodas ārpus dabas lieguma. Laukuma dienvidrietumu stūrī ir caurteka. Infrastruktūras objektu un norāžu nav.

Vēsturiskais takas sākums, kas ir iestaigāts un iezīmēts ar virziena norādēm uz nacionālo partizānu nometni, atrodas no kvartālstīgu krustojuma 480m uz dienvidiem pa meža ceļu, 145.kvartāla austrumu pusē (6.att.). Līdz takas sākumam var aizbraukt pa meža autoceļu, ir vieta apmēram 3 vieglajām automašīnām, taču tur nevar apgriezties ar autobusu. Tālāk uz dienvidiem ceļš nav izbraucams. Blakus ceļam ierīkota caurteka.

5.att. Stāvlaukums pie dabas lieguma robežas

6.att. Nacionālo partizānu takas sākums

Taka iet no ceļa rietumu virzienā caur boreālu mežu un purvainu mežu. Takas malās ir nolietojušās dažāda stila virziena norādes uz skārda plāksnēm, piestiprinātas ar stieplēm vai naglām pie kokiem (7.att.). Taka ir labi iestaigāta. Aptuveni pirms 15 gadiem zemākajās vietās ieklāts apaļkoku segums, kas tagad daļēji iegrimis sūnās (8.att.).

7.att. Pie kokiem piestiprinātas dažāda stila virziena norādes

8.att. Nogrimis apaļkoku segums takas mitrākajās vietās

Aptuveni 70 m garā posmā taka šķērso apšu-bērzu jaunaudzi. Rudenī taka labi redzama, taču aizaugusi ar zāli, krūmiem un tieviem bērziem (9.att.).

Vairākās vietās uz takas ir krituši koki. Šajos posmos taka iet cauri dabiskam meža biotopam, kur redzami arī citi biotopa struktūras elementi (10.att.).

9.att. Taka caur jaunaudzi aizaugusi ar zāli, krūmiem un tieviem bērziem

10.att. Krituši koki uz takas dabiska meža biotopā

Dažās vietās pie takas ir īpašas norādes (priekšpostenis, aizsardzības līnija) (11.att.). Tur kopš pēdējās takas labiekārtošanas ir saglabājušies bluķīši sēdēšanai (12.att.). Pašlaik tie ir satrunējuši.

11.att. Īpaša norāde pie takas

12.att. Satrunējuši bluķīši sēdēšanai takas apmeklētājiem

Divi garāki takas posmi (200m un 65m) iet pa purvu un purvainu mežu. Arī te pirms 15 gadiem ieklāts apaļkoku segums, kas tagad iegrimis sūnās, bet vietās, kur nav iegrimis, ir slidens un bīstams. Blakus ir iebradāta taka (13.att.).

13.att. Ar apaļkoku segumu ielabota taka purvainā mežā

Nacionālo partizānu nometnes centrs atrodas uz salas 144.kv. 11.nog. Salā aug egles, apses, bērzi. Izvietoti dažāda stila uzraksti (dievnams, kapa vieta, štāba zemnīca u.c.) (14.att.). Uzraksti ir nolietotojušies, mietiņi sašķiebušies. Pēc dabas aizsardzības plāna informācijas vieta ir stipri eitroficējusies, bet rudenī no eitrofikācijas pazīmēm bija konstatējamas vienīgi nātres. Nometnes vietā ir 3 baļķu soli, kas pašlaik sapuvuši, un metāla caurule, kas, iespējams, izmantota karoga nostiprināšanai (15.att.). Salā var redzēt bunkuru vietas, salas malās bunkuros ir ūdens. Dabas aizsardzības plāna apsaimniekošanas pasākumu kartē atpūtas vieta ir iezīmēta ārpus dabas lieguma pie autoceļa P35 Gulbene-Balvi-Vīļaka-Krievijas robeža, bet individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pielikumā – nacionālo partizānu nometnes vietā.

14.att. Informatīvi uzraksti nacionālo partizānu
nometnes vietā

15.att. Baļķu sols un metāla caurule

Salas rietumu pusē ir slapjš pārejas purvs un Vjadas upe, dienvidos – vēl viena sala un augstais purvs. Tālāk turpinās tikai ogotāju takas. Galvenais izziņas objekts te ir nacionālo partizānu taka un nometne, bet iespējama arī dabas izziņa. Esošā taka šķērso ES nozīmes aizsargājamus biotopus - boreālu mežu, purvainu mežu, ar priedēm apaugušu purvu. Var iepazīties ar meža un purva augiem, dabiskam mežam raksturīgajām struktūrām. Pašlaik nav plānota novirzīšanās no esošās takas, bet posmā līdz nometnei ir iespējamās apstāšanās vietas, kur ekskursijas vadītājs var parādīt dabas objektus. Pati nometnes teritorija neatrodas ES nozīmes biotopā.

Informācija nepieciešama ne tikai par tūrisma infrastruktūru šajā takā, bet pietiekoši plaši arī par visu aizsargājamo teritoriju, jo lielākajai daļai apmeklētāju zināšanas par aizsargājamām teritorijām ir ļoti ierobežotas. Mūsu valstī ir salīdzinoši liels aizsargājamo teritoriju īpatsvars, bet informācija par aizsargājamām teritorijām ir nepietiekama, līdz ar to iedzīvotāju izpratne un kultūra ir zema (Viļakas novada pašvaldības viedoklis).

Dabas aizsardzības plānā vairākkārt minēts, ka antropogēnās slodzes palielināšanās var nelabvēlīgi ietekmēt meža un purva biotopus, kā arī putnu sugas. Pašlaik visvairāk cilvēku purvu apmeklē rudenī, kad ietekme uz biotopiem un sugām ir mazāka. Izveidojot pievilcīgu tūrisma infrastruktūru, var palielināties kopējais apmeklētāju skaits, kā arī lielāks pieplūdums pavasara un vasaras sezonā. Tas izraisīs troksni, ugunsbīstamību un atkritumu atstāšanu. Lai nebūtu papildus traucējums un fragmentācija, infrastruktūra netiek plānota pa jaunām vietām.

Ekspertu komisijas lēmums:

veidot taku pa esošo vietu ar koka seguma posmiem un laipām līdz nacionālo partizānu nometnei. Izvietot standus ar informāciju un noteikumiem, kas jāievēro, apmeklējot īpaši aizsargājamo dabas teritoriju. Lai nepalielinātu traucējumu putnu ligzdošanas periodā, iekļaut informācijā ieteikumu nerīkot masu pasākumus pavasara sezonā. Pieļaujama takas novirzīšana atpakaļceļā caur mežu.

6.2.2. Nepieciešamā infrastruktūra

Visa infrastruktūra koncentrēta nacionālo partizānu takas un nometnes apkārtnē. Esošā taka pa meža sausākajām vietām ir izmantojama, nepieciešami koka seguma posmi mitrākajās vietās un laipas staignajos posmos. Ņemot vērā to, ka vēsturisko objektu apmeklētāju vidū ir veci cilvēki, vajadzīgas stabilas laipas un soliņi vairākās vietās takas malās. Lai neveicinātu ilgstošu uzturēšanos, ierīkojamā infrastruktūra paredzēta bez papildus ērtībām (galdiem, nojumēm, ugunsкура vietām).

Vajadzīgas virzienu norādes, kā arī informācija par dabas lieguma apmeklēšanas noteikumiem. Uzsākot labiekārtošanas darbus dabā, nepieciešama darbības saskaņošana ar sertificētu sugu un biotopu ekspertu. Objektu ierīkošanas vietas, ieteicamais apjoms un nosacījumi apkopoti 3.tabulā un parādīti kartēs 2. un 3.pielikumā.

3.tabula.

Nepieciešamā infrastruktūra dabas liegumā „Stompaku purvi”

Nr. kartē (3.piel.)	Vieta (meža kv. un nog. Nr. pēc 2010.g.inventari zācījas)	Nosaukums un ieteicamais apjoms	Nosacījumi
1	145.kv. 7.nog. malā, pie dabas lieguma robežas	Lielais vertikālais informācijas stends, divdaļīgs - 1 Vieglie vai masīvie soli - 2 Atkritumu tvertne ar vāku - 1 Sanitārā celtnē cilvēkiem bez īpašām vajadzībām - 1 Norādes zīme (uzkrāsota vai iegrebta) - 1	
2	Takas sākums, 145.kv.26.nog. malā	Mazais vai lielais vertikālais informācijas stends ar diviem balstiem - 1 Vieglie vai masīvie soli - 2 Virziena rādītājs - 1	Infrastruktūras ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam
3	Takas posms caur 145.kv. 26., 25., 13., 21.nog. (~450m)	Taka ar koka segumu zemākajos posmos (kopā ~150m) Virziena rādītāji (ik pēc 50m vietās, kur nav takas seguma)	Infrastruktūras ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam Nav pieļaujama zemesdzes bojāšana
4	Takas posms caur 145.kv.20.nog. (~70m)	Vieglais vai masīvais sols - 1 Zāles un atvašu pļaušana 2m platā joslā	Infrastruktūras ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam
5	Takas posms caur 145.kv.19.nog. un 144.kv.10.nog. (~130m)	Kritušu un bīstamu koku novākšana no esošās takas Informācijas zīme - 1 Vieglais vai masīvais sols - 1 Virziena rādītāji ik pēc 30 m	Infrastruktūras ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam Nav pieļaujama zemesdzes bojāšana. Kritušie koki vai to daļas, kuru diametrs resnākajā vietā pārsniedz 25cm, novācamī no takas, bet atstājami mežaudzē.
6	Takas posms caur 144.kv.1. un 9.nog.	Garenvirziena dēlīšu laipa ar margu ~ 200m	Infrastruktūras ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam

	(~200m)		
7	Takas posms caur 144.kv.8. un 7.nog. (~100m)	Virziena rādītāji ik pēc 30m	Infrastrukturā ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam Nav pieļaujama zemeszemes bojāšana.
8	Takas posms caur 144.kv.6.nog. (~60m)	Informācijas zīme - 1	Infrastrukturā ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam Nav pieļaujama zemeszemes bojāšana. Kritušie koki vai to daļas, kuru diametrs resnākajā vietā pārsniedz 25cm, novācamī no takas, bet atstājami mežaudzē.
9	Takas posms caur 144.kv.6. un 11.nog. (~65m)	Garenvirziena dēlīšu laipa ar margu ~ 65m	Infrastrukturā ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam
10	Nometnes vieta 144.kv.11.nog.	Mazie vertikālie informācijas stendi 1 - 2 Informācijas zīmes vai katedras tipa stendi - vismaz 5 Vieglie vai masīvie soli – 3-4 Karoga masts - 1	Infrastrukturā ierīkošanas darbus aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam Par nometnes vietas ierīkošanu jākonsultējas ar vēstures speciālistiem. Nav pieļaujama grunts līdzināšana.

Infrastrukturā vienību skaitu un apjomu pieļaujams mainīt. Izvietojumu pieļaujams mainīt tikai ar ekspertu komisijas lēmumu.

7. Citi ieteiktie infrastruktūras objekti

7.1. Taka ar koka segumu uz padomju (“sarkano”) partizānu piemiņas vietu

Dabas lieguma regulējamā režīma zonā, no nacionālo partizānu nometnes apmēram 1,3km uz dienvidiem pāri purvam 168.kv.16.nogabalā ir padomju partizānu piemiņas vieta.

Piemiņas vieta ierīkota 1985. gadā. Padomju laikā uz turieni skolēni gāja pārgājienos. Piemiņas vietā ir uzstādīts akmens ar plāksni, kur iegravēts uzraksts „Šajā vietā atradās no 1943.g.IX - 1944.g.III 1. latviešu partizānu brigādes 2. vienības pirmā nometne”, bez tam ir vēl atsevišķi akmeņi ar iegravētiem uzrakstiem. Cauri piemiņas vietai ir iestaigāta ogotāju taka, bet gar piemiņas akmeņiem nav nobradāts, tie ieauguši mellenēs un brūklenēs, ir arī nelieli bērziņi (16. un 17.att.).

16.att. Piemiņas akmens ar plāksni

17.att. Ogotāju taka un akmens, kas simbolizē partizānu virtuvi

Piemiņas vietai var piekļūt no austrumu puses, braucot no Mucukalna pa rekonstruētu meža autoceļu apmēram 5km no šosejas, pēc tam 1 km pa sausu meža ceļu. Tālāk var aiziet pa ogotāju taku aptuveni 200m ar kājām. Pirms pašas piemiņas vietas ir aptuveni 12m plata staigna niedru josla. Tai pāri ir sabrucis baļķu tilts, kas bijis izbūvēts akmeņu ievēšanai (18.att.). Dabas aizsardzības plāna pielikumā un Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu 1.pielikumā norādīta vieta, kur aptuveni 210m garā posmā izveidot taku ar koka segumu. Nekādas norādes un labiekārtojumu šajā vietā nav. Atkritumi piemētāti vienīgi automašīnu apgriešanās vietā (19.att.).

18.att. Sabrucis baļķu tilts

19.att. Stihiski izveidojusies automašīnu apgriešanās vieta

Piemiņas vieta, kā arī blakus esošā teritorija atrodas medņu mikroliegumā. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” 25.punktu mikroliegumos, kas izveidoti mežos ligzdojošu īpaši aizsargājamo putnu sugu aizsardzībai, aizliegta jebkāda veida darbība, kas ir pretrunā ar mikrolieguma izveidošanas mērķiem un uzdevumiem, iznīcina vai traucē attiecīgo īpaši aizsargājamo sugu, bojā tās biotopu, tai skaitā: 25.1. mežsaimnieciskā darbība, izņemot meža ugunsdrošības pasākumus; 25.2. grāvju rakšana; 25.3. ceļu būve un to remonts; 25.4. mežacūku barotavu ierīkošana; 25.5. medību torņu ierīkošana un izmantošana no 1.februāra līdz 1.augustam. Dabas aizsardzības plānā minēts: Pieļaujama ar koka segumu klātas izziņas takas izveidošana dabas liegumā. Taka nedrīkst šķērsot mikroliegumus un to buferzonas, kā arī reto un aizsargājamo sugu atradnes.

Savukārt gan dabas aizsardzības plāna 7.1.pielikumā (Apsaimniekošanas pasākumi), gan individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu 1.pielikumā taka ar koka segumu ir iezīmēta mikroliegumā. Pēc precizēšanas konstatēts, ka sabrukušais baļķu tilts un piemiņas akmeņi atrodas uz austrumiem no iezīmētās vietas, tomēr arī tur ir mikrolieguma teritorija.

Ekspertu komisijas lēmums: neveidot infrastruktūru, lai pavasarī un vasarā neveicinātu lielāku traucējumu medņu riesta teritorijā.

7.2. Cilpveida taka, kas savieno abas partizānu nometnes

Dabas aizsardzības plānā šāda taka nav paredzēta. No nacionālo partizānu nometnes līdz padomju („sarkano”) partizānu nometnes vietai taisnā virzienā ir aptuveni 1,6km. Jāšķērso slapja pārejas purva un augstā purva komplekss, kā arī viena purva sala. Takas ierīkošana fragmentēs purvu un palielinās traucējumu medņu rieta teritorijā.

Ekspertu komisijas lēmums: neveidot labiekārtotu taku pāri purvam, lai nepiesaistītu vairāk apmeklētāju putnu ligzdošanas periodā un neveicinātu lielāku traucējumu medņu rieta teritorijā.

7.3. Skatu tornis vai platforma

Dabas aizsardzības plānā paredzēta iespēja ierīkot skatu torni vai platformu. To nedrīkst uzstādīt mikroliegumu un to buferzonu teritorijās, kā arī vietās, kas atrodas tuvu aizsargājamo putnu ligzdām. Pieļaujama torņu ierīkošana arī uz minerālsalām purvā (Dabas aizsardzības plāns, 2006). Viļakas novada pašvaldība iesaka būvēt nelielu skatu platformu pie takas 145.kv. uz 20. un 21.nogabala robežas. Šajā vietā nav aizsargājamo biotopu, bet ir slikti pārrēdzama apkārtnē. Skatu platformas izveidošana veicinās lielāku apmeklētāju pieplūdumu. Pašlaik nav piemērotas vietas, kur varētu ierīkot skatu torni, lai tas netraucētu putnu ligzdošanai.

Ekspertu komisijas lēmums: nebūvēt skatu torni, jo tas piesaistīs ievērojami vairāk apmeklētāju putnu ligzdošanas periodā un radīs lielāku slodzi uz takas apkārtnē esošajiem jutīgajiem biotopiem, tai skaitā purva salām. Pieļaujama ir tikai nelielas platformas izveidošanas iespēja, taču mežā no tās nevar pārredzēt apkārtni.

7.4. Koka laipas un baļķu tilts

Dabas aizsardzības plāna 7.1.pielikumā un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu 1.pielikumā iezīmēta koka laipa uz stīgas starp 133. un 134.kv. Taču laipas ierīkošana nav saistīta ar pārējo infrastruktūru, paredzētajā vietā staigā tikai ogotāji. Neviens no aptaujātajiem pašvaldības un AS „Latvijas valsts meži” pārstāvjiem neatzina par lietderīgu ierīkot mežā laipu. Šajā vietā dabā ir šaurs, ar sfagniem aizaudzis grāvītis, kam viegli pārkāpt. Iespējams, ka potenciālā laipas ierīkošanas vieta ir bijusi domāta uz dienvidiem no iezīmētās, kur ir nepārejams grāvis.

Baļķu tilts pie autobusu apgrīšanās laukuma un koka laipa nacionālo partizānu takas sākumā nav vajadzīga, jo veicot meža autoceļa rekonstrukciju, ierīkotas caurtekas.

Ekspertu komisijas lēmums: nav nepieciešama koka laipu un baļķu tilta ierīkošana vietās, kur izveidotas caurtekas, kā arī vietā, kas nav saistīta ar nacionālo partizānu taku.

8. Prasības infrastruktūras ierīkošanas darbos

1. Infrastruktūras ierīkošanas darbus takas maršrutā un nometnē aizliegts veikt no 15.marta līdz 31.jūlijam.
2. Uzsākot labiekārtošanas darbus dabā, darbības saskaņojamas ar sertificētu sugu un biotopu ekspertu.

3. Nav pieļaujama zemsedzes bojāšana, ierīkojot taku boreāla un purvainā meža biotopos.
4. Kritušos kokus vai to daļas, kuru diametrs resnākajā vietā pārsniedz 25cm, novākt no takas, bet atstāt mežaudzē.
5. Atļauta bīstamo koku novākšana no takas, atstājot tos mežaudzē.
6. Nav pieļaujama grunts līdzināšana nacionālo partizānu nometnē.
7. Ierīkošanas procesā radušos būvgružus un atgriezumus nededzināt uz vietas, bet izvākt no dabas lieguma.

Izmantotā informācija

Dabas lieguma "Stompaku purvi" dabas aizsardzības plāns. Rīga, 2006.

15.06.1999. MK noteikumi Nr.212 „Par dabas liegumiem”

10.11.2009. MK noteikumi Nr.1315 “Dabas lieguma "Stompaku purvi" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”

30.01.2001. MK noteikumi Nr.45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”

Barkovskis J. Zaļo cietokšņu Varoņu piemiņai. Balvi, 2002, 160.lpp.

Greizis D. Karš, par kuru klusēja. 2.grāmata. Sol Vita, 2001. 133 lpp.

V.Brīce, A.Pušpurs, M.Ārente, D.Marga, A.Duļbinskis. I. Rove, U.Bergmanis – personīgi komentāri